

DOI: <https://doi.org/10.31318/978-966-7357-70-2-113>

Сюй На

*PhD, аспірантка творчої аспірантури кафедри оперного співу
Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського
(Київ, Україна)*

Xu Na

*PhD, Postgraduate Student, Department of Opera Singing,
Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music
(Kyiv, Ukraine)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4932-2882>

© На С., 2025.

ПАРТІЯ ОКСАНИ В ОПЕРІ С. ГУЛАКА-АРТЕМОВСЬКОГО «ЗАПОРОЖЕЦЬ ЗА ДУНАЄМ» У КОНТЕКСТІ МЕТАКУЛЬТУРНОГО ФЕНОМЕНУ УКРАЇНСЬКОЇ ВОКАЛЬНОЇ ШКОЛИ

***Анотація.** Проаналізовано партію Оксани в опері С. Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм» у контексті метакультурного феномену української вокальної школи. Досліджено еволюцію виконавських традицій, тембральні зміни та інтерпретаційні підходи до образу Оксани від часу перших постановок до сучасних редакцій. Визначено значення концертно-сценічного артистизму та роль провідних представників української вокальної школи у формуванні канонів сценічного втілення партії.*

***Ключові слова:** українська вокальна школа, опера «Запорожець за Дунаєм», С. Гулак-Артемовський, партія Оксани, виконавські традиції.*

Вокальне мистецтво є важливим типом виконавства, в якому провідна роль належить співацькому голосу. Українська вокальна школа є знаною в усьому світі. Її ознаки – високий професіоналізм, оригінальність, високий рівень персоналістичності: кожна особа, що належить до неї, має непересічну творчу харизму, талант, є носієм унікального голосу. Саме цей фактор дозволив українській вокальній школі висунутися на перші позиції світового виконавства ще у XIX столітті. Зароджуючись у надрах українського театально-драматичного мистецтва, українське оперне виконавство проходить складний шлях формування. Його особливістю є «концертно-сценічний артистизм», який може розглядатися як мистецтвознавчий феномен, сутність якого «відображає специфіку внутрішнього перевтілення в художній образ музичного твору й

універсальну систему комунікативних та регулятивних сценічних рухів, спрямованих на переконливе підсилення процесу донесення необхідної інформації до слухачів/глядачів під час прилюдного виступу» [На, 2022, с. 164]. Тому яскравий феномен концертно-сценічного артистизму видається цікавим для вивчення у його рамках партій українських оперних персонажів, що склали цілу галерею унікальних оперних типажів, заклали канони для їх втілення. Однією з таких є партія Оксани з опери Семена Степановича Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм». Сама опера є шедевром, класикою українського музичного театру другої половини XIX ст. Вона яскраво ілюструє «ейдос вокальності» (термін Валентини Антонюк [Антонюк, 2001, с. 164]) її автора – співака, лібретиста та композитора. Багато дослідників відмічали полікультурні акценти опери С. Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм»: відомою є концепція З. Лиська, який знаходив відбиток традицій Моцарта, зокрема у сюжеті та у музичній реалізації деяких образних сфер зингшпілю «Уведення із Сералю» [Карась, 2023, с. 10]. Згідно з ідеєю Дмитра Миколайовича Ревуцького, пізніше розвинутою Іриною Степанівною Драч, опера С. Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм» є парафразом сюжету Дж. Россіні «Італійка в Алжирі». Зазначимо, що вказані перетини вплинули на музичну стилістику опери українського композитора і знайшли пряме відображення у музичній складовій, так і у вокально-виконавських традиціях.

Не випадково ця опера має багату історію постановок, яка розпочалася з музично-драматичних вистав труп корифеїв українського театру (кінець XIX – початок XX ст.), де була представлена ціла галерея образів, зокрема й жіночих, серед яких виокремлюється партія Оксани, яка є носієм справжньої ліричної сфери у цій народній комічній опері. Від перших постановок, здійснених у 60-х роках XIX ст., амплу та тембр ліричної жіночої партії Оксани зазнали тембральної метаморфози: від композиторського задуму, що передбачав мецо-сопрановий тембр, виконавська практика перейшла до сопрано, що й закріпилося у традиції.

Особливої вагомості в історії українського вокального виконавства набули принципи та канони співацько-акторської інтерпретації партії Оксани у майстерній традиції представників української вокальної школи: О. Петрусенко, З. Гайдай, М. Сокіл, З. Христич, Є. Колесник, Г. Ципола, Л. Забіляста, В. Соколик, С. Сорока, Н. Захарченко, М. Бем, О. Станіславова, Г. Шоліна, Т. Пономаренко, К. Радченко. На особливу творчу увагу та наукове вивчення заслуговують принципи інтерпретації партії Оксани в Оперному театрі м. Дніпра та вокальна майстерність молодшої генерації: Тетяни Лисенко, Любові Рибак, Софії Сороки – володарки колоратурного сопрано та ХНАТОБ ім. М. В. Лисенка.

Оновлення принципів втілення образу Оксани відбувається у постановці 2015 року в Національній опері України, де музична редакція та оркестрування належить Мирославу Скорику, сценічна редакція – Анатолію Солов'яненку, виконавцями партії Оксани є Ганіна Тетяна, Бахріддінова-Кравчук Ксенія. Останнім часом у постановках першої чверті ХХІ ст. відбувається певне подолання стереотипів сприйняття опери С. Гулака-Артемівського «Запорожець за Дунаєм». Напрямок цих новацій прозоріше можна сприйняти на прикладі постановки Львівської опери (режисура Оксани Тараненко, музична редакція Олександра та Дмитра Саратських, партія Оксани: Аліна Діденко, Людмила Корсун, Дар'я Литовченко, Мар'яна Мазур, Ганна Носова).

Опера С. Гулака-Артемівського «Запорожець за Дунаєм» є класикою українського музично-драматичного театру, яка з 60-х років ХІХ століття не покидає провідні сцени оперних театрів України.

Список використаних джерел

1. Антонюк В.Г. Українська вокальна школа: етнокультурологічний аспект : монографія. 2-ге вид. Київ : Українська ідея, 2001. 144 с.
2. Карась Г. Музикознавчі дисертації Стефанії Туркевич та Зиновія Лиська як фактор утвердження національно-культурної ідентичності. // Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Музичне мистецтво. Том 6. № 1. 2023. С. 8–16.
3. Сюй На. Концертно-сценічний артистизм вокаліста як мистецтвознавчий феномен // Часопис НМАУ імені П. І. Чайковського. 2022. № 3–4 (56–57). С. 154–168.

Oksana's Role in S. Hulak-Artemovsky's Opera «Zaporozhets beyond the Danube» in the Context of the Metacultural Phenomenon of the Ukrainian Vocal School

Abstract. *The role of Oksana in S. Hulak-Artemovsky's opera "Zaporozhets beyond the Danube" in the context of the metacultural phenomenon of the Ukrainian vocal school is analyzed. The evolution of performance traditions, timbral changes, and interpretive approaches to the image of Oksana from the time of the first productions to modern revisions are studied. The importance of concert and stage artistry and the role of the leading representatives of the Ukrainian vocal school in the formation of the canons of the role's stage embodiment are determined.*

Keywords: *Ukrainian vocal school, opera «Zaporozhets beyond the Danube», S. Hulak-Artemovsky, Oksana's role, performance traditions.*